

**BOLALARNING O‘YIN FAOLIYATINI TIZIMLI YONDASHUV
ASOSIDA TASHKIL ETISHNING NAZARIY TAHLILI**

Xursanova Dilshoda Bahodir qizi
Termiz Davlat Pedagogika Instituti Maktabgacha
talim yo‘nalishi 2 -kurs magistranti

Аннотатсия: Ushbu maqolada maktabgacha yoshdagi bolalarga ta’lim berishda o‘yin faoliyatining ahamiyati haqida bilib olishimiz mumkin. O‘yin inson o‘zligining namoyon bo‘lishi, uning takomillashuv usulidir. O‘yin kattalar hayotida muayyan o‘rin tutar ekan, u bolalar uchun alohida ahamiyatga egadir. Uni «bolalikning hamrohi» deb atash qabul qilingan. U maktabgacha yoshdagi bolalar hayotining asosiy mazmunini tashkil etadi.

Kalit so‘z: o‘yin, faoliyat, maktabgacha yosh, mehnat, tarixiy taraqqiyot, syujetli-rolli o‘yin.

**ТЕОРЕТИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ ОРГАНИЗАЦИИ ИГРОВОЙ
ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ДЕТЕЙ НА ОСНОВЕ СИСТЕМНОГО
ПОДХОДА**

Хурсанова Дилшода Баходир кизи
Термезский государственный педагогический институт
Дошкольное учреждение специальность, 2 курс магистратура

Аннотация: В этой статье мы можем узнать о важности игровой деятельности в обучении дошкольников. Игра – это проявление личности человека, способ ее совершенствования. Поскольку игра занимает определенное место в жизни взрослых, для детей она имеет особое значение. Его принято называть «спутником детства». Это основное содержание жизни дошкольников.

Ключевое слово: игра, деятельность, дошкольное, трудовое, историческое развитие, сюжетно-ролевая игра.

**THEORETICAL ANALYSIS OF THE ORGANIZATION
OF CHILDREN’S PLAY ACTIVITIES ON THE BASIS OF A
SYSTEMATIC APPROACH**

Xursanova Dilshoda Bahodir qizi
Termiz State Pedagogical Institute Preschool
field of study, 2nd year master’s degree

Annotation: in this article we can learn about the importance of gaming activity in teaching preschool children. The game is a manifestation of the human personality, a way of its improvement. As the game occupies a certain

place in the life of adults, it is of special importance for children. It is accepted to call him «the companion of childhood». It is the main content of preschool children's life.

Keyword: game, activity, preschool age, labor, historical progress, plot-role-playing game.

Kirish. Mehnat ta'lim va bilan uzviy aloqada bo'lgan holda etakchi faoliyat sifatida namoyon bo'ladi. Bola shug'ulanadigan ko'pchilik jiddiy ishlar o'yin shaklida bo'ladi. O'yinda shaxsdagi barcha mavjud jihatlar ishga tushadi: bola harakat qiladi, gapiradi, idrok etadi, o'ylaydi. O'yin tarbiyaning muhim vositasi sifatida namoyon bo'ladi.

O'yin qadim zamonlardan beri pedagog, psixolog, faylasuf, etnograf, san'atshunos olimlar diqqatini o'ziga tortib kelgan bo'lib, jamiyat hayotida mehnatdan keyin turadi va uning mazmunini belgilaydi. Ibtidoiy jamoa qabilalari o'z o'yinlarida ovchilik, urush, dexqonchilik ishlarini aks ettirganlar. Masalan, o'sha davrdagi ba'zi qabilalarning sholi sepish jarayoni o'yinlar bilan juda katta tantana qilib amalga oshirilar edi[1].

Adabiyotlar tahlili: YA.A.Komenskiy, K.D.Ushinskiy, A.S.Makarenko, P.F.Lestgaflarning g'oyalari hozirgi zamon bolalar o'yinlari nazariyasi uchun ham ahamiyatlidir. «Bolalar o'yini ko'p asrlik tarixga ega– deb yozgan edi K.D.Ushinskiy, - insonning o'zi tomonidan ishlab chiqilgan qudratli tarbiyaviy vosita va shuning uchun ham unda inson tabiatining haqiqiy ehtiyoji ifodalangan».

YAn Amos Komenskiy o'yinni bola faoliyatining, uning tabiati va mayllariga to'g'ri keladigan zarur shakli deb hisoblardi. Uning fikricha o'yin – bolaning barcha qobiliyat ko'rinishlari rivojlanadigan jiddiy aqliy faoliyatdir, o'yinda borliq, dunyo haqidagi tasavvurlar doirasi kengayadi va boyidi, nutq rivojlanadi. Bola o'yin davomida tengqurlari bilan do'stlashadi. YA.A.Komenskiy o'yinga quvnoq bolalik va bolani uyg'un rivojlanish sharti sifatida qarar ekan, kattalarga bolalar o'yinlariga e'tiborli munosabatda bo'lishni, ularga oqilona rahbarlik qilishni maslahat bergan edi. P.F.Lestgaft bolalar o'z o'yinlarida tevarak-atrofdan olgan tasurotlarini aks ettiradilar, deydi. Bunday faoliyat bolaning rivojlanishida katta ahamiyatga egadir. SHunday qilib o'yinning ijtimoiy voqea ekanligini, o'yinda tevarak-atrofdagi borliq aks ettirilishini ilg'or olim va pedagoglar o'zlarining kuzatish va ilmiy tadqiqotlari orqali isbotlab berdilar[2].

Tarbiyachilar bolalar o'yiniga rahbarlik qilishda quyidagilarga rioya qilishi lozim.

1. o'yin bilan mehnat o'rtasida to'g'ri munosabat o'rnatish
2. o'yinda bolalarning bo'lajak mehnat axliga xos bo'lgan jismoniy va ruhiy sifatlarini tarbiyalash.

SHu tariqa o'yin tarixiy taraqqiyot jarayonida mehnat faoliyati natijasida

paydo boʻlgan ijtimoiy faoliyatdir; oʻyin doimo haqiqiy hayotni aks ettiradi. Demak, ijtimoiy hayot oʻzgarishi bilan uning mazmuni ham oʻzgaradi; oʻyin maʼlum maqsadga yoʻnaltirilgan ongli faoliyat boʻlib, uning mehnat bilan koʻp umumiyliigi bor va yoshlarni mehnatga tayyorlashga hizmat qiladi. Oʻyin faoliyati asosida boladagi oʻquv faoliyati rivojlanadi, bola qanchalik yaxshi oʻynasa, u maktabda shunchalik yaxshi oʻqiydi[2]. Ilk yoshli bolalar oʻyin faoliyatining birinchi bosqichi tanishtiruvchi oʻyin boʻlib, u narsa-buyum-oʻyin faoliyatidir. Uning mazmuni qoʻl ishidagi murakkab va nozik harakatlardir.

Tahlil va natija: Keyingi bosqich aks ettirish oʻyini hisoblanadi. Bu ilk yoshli bolalar oʻyini psixologik mazmunining rivojlanishida eng yuqori nuqta hisoblanadi. Kattalar taʼlim-tarbiyaviy ishlarini maʼlum izchillik bilan olib borsalar, bu yoshdagi bolalar narsa va buyumlar nomini, nimaga ishlatilishini bilib oladilar va bu yangi bilimlarni oʻz oʻyinlarida qoʻllay boshlaydilar.

Bu yoshdagi bolalar oʻyini mazmuni jihatidan predmetli faoliyatni aks ettiradi[3].

Birinchi yoshning oxiri va ikkinchi yoshdagi bolalar oʻyinida syujetni aks ettirish yuzaga keladi. Bola qoʻlidagi buyum bilan undan qanday foydalanish keraqligini aks ettiradi. Navbatdagi bosqich rolli oʻyin boʻlib, unda bolalar oʻzlariga tanish boʻlgan kattalar mehnati va qishilarning ijtimoiy munosabatlarini aks ettiradilar. Bolalar oʻyin faoliyatining bosqichma-bosqich rivojlanishi toʻgʻrisidagi ilmiy tasavvurlar har xil yosh guruhlarida bolalarning oʻyin faoliyatiga rahbarlikning aniq sistemali tavsiyalarni ishlab chiqish imkoniyatini yaratdi. Oʻyinning bola tarbiyasidagi asosiy roli bolalar muassasasi hayotini u bilan boyitishni talab etadi. SHuning uchun ham oʻyin bolalar hayotining kun tartibiga doimiy qilib kiritilgan. Oʻyinlar uchun nonushtagacha va undan keyin, mashgʻulotlardan soʻng, sayrlardan soʻng, kechqurun uyga ketishdan oldin vaqt ajratiladi. Ertalab oʻta harakatchanlikni talab qilmaydigan oʻyinlar uchun sharoit yaratish maqsadga muvofiqdir. Mazmunan koʻproq didaktik oʻyinchoqlar, stol ustida oʻynaladigan stol-bosma oʻyinlari, syujetli-rolli oʻyinlarni oʻynagan maʼqul.

Sayr davomida harakatli oʻyinlarni, qurish-yasash oʻyinlarini tashkil etish foydalidir. Kun tartibida oʻyin uchun maxsus vaqt belgilash oʻyinning mustaqil faoliyat sifatida mavjud boʻlishining va uni bolalar hayotini tashkil etish shakli sifatida, tarbiya vositasi sifatida qoʻllanilishining eng muhim pedagogik shartidir.

Bolalar oʻyining oʻziga xosligi shundaki, u tevarak-atrofdagi hayotni, qishilarning faoliyati, ishlari, harakatlarini, ularning ish jarayonidagi oʻzaro munosabatlarini aks ettiradi. Oʻyin paytida hona bolalar uchun dengiz, oʻrmon, metro, temir yoʻl vagoni boʻlishi mumkin. Bola hech qachon jim oʻynamaydi, bitta oʻzi oʻynasa ham u oʻyinchoq bilan gaplashadi, oʻzi tasvirlayotgan

qaxramon bilan muloqot oʻrnatadi, onasi, bemor, shifokor xullas hamma-hammaning oʻrniga oʻzi gapiraveradi. Soʻz obrazning yaxshiroq ochilishiga yordam beradi[5].

Nutq oʻyin jarayonida juda katta ahamiyatga ega. Nutq orqali bolalar fikr almashadi, oʻz his-tuygʻu, kechilmalarini oʻrtoqlashadi. Soʻz bolalar oʻrtasida doʻstona munosabatlar oʻrnatilishiga, tevarak-atrofdagi hayot voqealariga bir xilda munosabatda boʻlishga yordam beradi. Bolalarning oʻzi yaratgan oʻyindan kelib chiqadigan yoki kattalar tomonidan taklif etilgan oʻyinning gʻoyasi, mazmuni, oʻyin harakatlari, rollar, oʻyin qoidalari uning tuzilishini tashkil etuvchi qirralardir.

Oʻyin gʻoyasi - bu nima oʻynashni belgilab olish: “doʻkon, “shifoxona”, “uchuvchilar”, “bolalar muassasasi” va shunga oʻxshashlar. Oʻyin mazmuniga, gʻoyasiga qarab bolalarning bunday oʻyinlarini bir necha oʻziga xos guruhlarga boʻlinadi. Ular, oʻyinlarning bunday boʻlishi albatta shartli boʻlib, bir oʻyinda har xil hayotiy voqealar aks etishi ham mumkin. Gʻoya oʻyinning mazmuni, jonli toʻqimasi, uning rivojlanishini, oʻyin harakatlarini, bolalar munosabatlarining har xilligi va oʻzaro bogʻlanishini belgilab beradi[4]. Oʻyining qiziqarli boʻlishi va unda bolalarning qanday ishtirok etishlari oʻyinning mazmuniga bogʻliq. Oʻyinda bola ijro etadigan rol oʻyining asosiy oʻzagi va tarkibiy qismidir. SHuning uchun ham bu oʻyinlar rolli yoki syujetli-rolli oʻyinlar nomini olgan[6]. Tarbiyachi oʻyin orqali bolalarda ona-vatanga, oʻz xalqiga boshqa millat qishilariga ijobiy munosabatni shakllantiradi, mustahkamlaydi. Oʻyin orqali tarbiyachi bolalarda jasurlik, toʻgʻrilik, oʻzini tuta bilishlik kabi sifatlarni tarbiyalaydi. Oʻyin bolalarda ijtimoiy axloqni, ularning hayotga, bir-biriga boʻlgan munosabatini shakllantiruvchi oʻziga xos maktabdir. Oʻyinda bola qishilarning axloq-odob normalarini, mehnatga munosabatlarini bilib oladi. Tarbiyachi bolalar oʻyiniga rahbarlik qilayotib, ularni jamoa orqali ham tarbiyalab boradi. Oʻyin jarayonida bolalar oʻz xoxishlarini jamoa xoxishi bilan kelishib olishga, oʻyinda oʻrnatilgan qoidalarga rioya qilishga oʻrgandilar.

Xulosa va tavsiyalar: Oʻyin koʻp qirrali hodisa boʻlib, uni istisnosiz jamoa hayotining barcha jabhalari mavjudligining oʻziga xos shakli deb hisoblash mumkin. Taʼlim jarayonini pedagogik boshqarishda oʻyin bilan koʻplab soyalar paydo boʻlganidek. Bolaning rivojlanishi va tarbiyasida oʻyin katta rol oʻynaydi - eng muhimi bolalar faoliyati. Bu maktabgacha yoshdagi bolaning shaxsini, uning axloqiy va irodaviy fazilatlarini shakllantirishning samarali vositasidir, dunyoga taʼsir qilish zarurati oʻyinda amalga oshiriladi. Oʻyinning tarbiyaviy ahamiyati koʻp jihatdan oʻqituvchining kasbiy mahoratiga, uning yosh va individual xususiyatlarini hisobga olgan holda bolaning psixologiyasini bilishiga, bolalar oʻrtasidagi munosabatlarga toʻgʻri uslubiy rahbarlik qilishga, oʻyinni aniq tashkil etish va oʻtkazishga bogʻliq.

barcha turdagi o'yinlardan.

Maktabgacha yoshdagi bolalik - bu shaxsiyat shakllanishining qisqa, ammo muhim davri. Bu yillar davomida bola atrofdagi hayot haqida dastlabki bilimlarni oladi, unda odamlarga, mehnatga, to'g'ri xulq-atvor ko'nikmalari va odatlari shakllanadi, xarakterga nisbatan ma'lum munosabat shakllana boshlaydi. Maktabgacha yoshdagi bolalarning asosiy faoliyati o'yin bo'lib, uning davomida bolaning ruhiy va jismoniy kuchi rivojlanadi; uning diqqati, xotirasi, tasavvuri, intizomi, epchilligi. Bundan tashqari, o'yin maktabgacha yoshga xos bo'lgan ijtimoiy tajribani o'zlashtirishning o'ziga xos usulidir. O'yinda bolaning shaxsiyatining barcha tomonlari shakllanadi, uning psixikasida sezilarli o'zgarishlar ro'y beradi, rivojlanishning yangi, yuqori bosqichiga o'tishga tayyorlaydi. Bu psixologlar maktabgacha yoshdagi bolaning etakchi faoliyati deb hisoblaydigan o'yinning katta ta'lim salohiyatini tushuntiradi.

ADABIYOTLAR:

1. Maktabgacha ta'lim tashkilotlarining o'quv jarayonidagi pedagogik texnologiyalar / I.V. Rudenko. - Togliatti, 2006 yil.
2. Sodiqova SH.A. "Maktabgacha pedagogika", "Tafakkur sarchashmalari" - T.:2013 y.
3. Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida innovatsion jarayonlarni boshqarish. - M., Sfera, 2008 yil
4. Qayumova N.M. "Maktabgacha pedagogika" TDPUnashriyoti -T.: 2017 y.
5. B.R.Djurayeva, H.M.Tojiboyeva, G.M.Nazirova "Maktabgacha ta'lim yoshidagi bolalarga ta'lim-tarbiya berishning zamonaviy tendensiyalari" – Toshkent, O'zPFTTI nashriyoti, 2015-yil, 198-bet.
6. Kamilova G. Maktabgacha talim muassasalarida ekologik tarbiyani tashkil etishda integrativ yondashuv //ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. uz). – 2020. – Т. 1. – №. 1.
7. Olimovna K. G. The importance of the criteria of pedagogical technologies at training highly qualified personnel //Достижения науки и образования. – 2017. – №.
8. Eshova S. D., Rajabova K. I. Organization of didactic games for preschoolers.
9. Rajabova I. Ossobennosti organizatsii i provedeniya didakticheskix igr s detmi starshego doshkolnogo vozrasta //ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. uz). – 2020. – Т. 1. – №. 1.